

Kartografie niewidzialne

Szlakiem niszowych
inicjatyw artystycznych Katowic

Aleksandra Górka, Małgorzata Kania,
Martyna Kucia, Tymoteusz Masarczyk,
Kamil Wieczorek, Magdalena Wołek

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Projekt realizowany przez osoby studiujące w Kolegium Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych w ramach modułu Problemy niejednorodne w semestrze letnim roku akademickiego 2025/2026.

Autorki i autorzy: Aleksandra Górka, Małgorzata Kania, Martyna Kucia, Tymoteusz Masarczyk, Kamil Wieczorek, Magdalena Wołek

Opieka naukowa: Magdalena Wołek

Korekta: Adriana Szaforz

Recenzent: Mateusz Salwa

Skład i projekt graficzny: Aleksandra Górka @pokemonek

Instagram projektu: @kartografieniewidzialne

Kontakt: inicjatywyartystyczne.kato@gmail.com

Zdjęcia:

Zdjęcie przestrzeni Szaffynster: dzięki uprzejmości galerii, autor: Mateusz Knysak

Zdjęcie w tle: opracowanie graficzne wykorzystuje zmodyfikowany „Plan Katowic 1910” (autor: Andrzej Montezuma; skan: Katarzyna Słysz; Archiwum Państwowe w Katowicach)

Utwór udostępniony na licencji CC BY-SA 3.0, tekst licencji: [creativecommons.org](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/). Wolna licencja dotyczy wyłącznie samej ilustracji tła.

Pozostałe zdjęcia: Aleksandra Górka

Fonty: Basteleur, Poppins

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2026

ISBN: 978-83-226-4720-2

PS: 255

DOI: <https://doi.org/10.31261/PS.255>

Kartografie niewidzialne : szlakiem niszowych inicjatyw artystycznych Katowic / Aleksandra Górka, Małgorzata Kania, Martyna Kucia, Tymoteusz Masarczyk, Kamil Wieczorek, Magdalena Wołek. – Katowice : Uniwersytet Śląski. Wydawnictwo, 2026

Wersją referencyjną publikacji jest wersja elektroniczna.

Publikacja na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa–Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Kolegium Indywidualnych
Studiów Międzyobszarowych
Uniwersytetu Śląskiego

Spis treści

1. Przewodnik	4
2. Raport	11
3. Rekomendacje	22

1. Przewodnik

Pomysł projektu zrodził się z potrzeby zwrócenia uwagi na mniej znane, lecz niezwykle istotne inicjatywy artystyczne, które współtworzą współczesną tożsamość kulturową Katowic. Przedmiotem naszych badań stały się niezależne, niszowe inicjatywy artystyczne – przedsięwzięcia działające najczęściej bez stałego finansowania publicznego i rzadko obecne w oficjalnych kanałach promocji miasta. Pojęcie „niszowości” odnosi się do sposobu funkcjonowania tych inicjatyw – ich niezależności oraz ograniczonej obecności w dominującym obiegu instytucjonalnym i promocyjnym, a nie do skali oddziaływania czy znaczenia dla lokalnej kultury.

Początkowo zamierzaliśmy zmapować i opisać wyłącznie działające inicjatywy. W trakcie badań okazało się jednak, że taki obraz byłby niepełny. Dlatego zakres projektu poszerzyliśmy o przedsięwzięcia zawieszone lub zakończone oraz projekty, które ostatecznie nie zostały zrealizowane. Pozwoliło to lepiej uchwycić różnorodność oraz dynamikę niezależnego życia artystycznego w Katowicach.

Punktem wyjścia badań był problem niewielkiej widoczności tych inicjatyw oraz rozproszenia informacji na ich temat. Celem projektu było nie tylko ich udokumentowanie, lecz także zwrócenie uwagi mieszkańców, środowiska akademickiego oraz osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki kulturalnej miasta na rolę, jaką inicjatywy te odgrywają w lokalnej kulturze.

Wyniki badań zostały zaprezentowane podczas sympozjum naukowego, które odbyło się 29 maja 2026 roku w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej (CINiBA) w Katowicach. W spotkaniu uczestniczyły przedstawicielki i przedstawiciele niszowych inicjatyw artystycznych, instytucji kultury, badacze i badaczki oraz osoby zainteresowane życiem kulturalnym Katowic. Sympozjum stało się okazją do nawiązania nowych relacji, wymiany doświadczeń oraz refleksji nad rolą oddolnych inicjatyw artystycznych w życiu kulturalnym miasta.

Kolektyw Świta

Adres: Oblatów 4

Fundacja Kolektyw Świta to zespół twórczyn prowadzących warsztaty artystyczne i działania edukacyjno-kulturalne. Prowadzona przez nie otwarta pracownia jest miejscem spotkań, wspólnego działania i wymiany doświadczeń związanych ze sztuką.

Rozmawiały z nami: Klaudia Lewkowicz, Wiktoria Łukaszewicz, Stanisława Pajók-Kukułka

„Zazwyczaj w środy i piątki odbywają się tu warsztaty, a w poniedziałki co dwa tygodnie spotyka się koło absolwentów ASP, którzy mogą tu wspólnie pracować, dawać sobie nawzajem korektę, plotkować, i w ten sposób udzielać sobie wsparcia. W środy i piątki odbywają się tu warsztaty otwarte dla wszystkich. I różnie, to zależy od tygodnia, od tego, co nam wpadnie do głowy. Najczęściej warsztaty introligatorskie i linoryt”.

Kolektyw Świta

Galeria GXA

Adres: Sienkiewicza 2

Galeria GXA to przestrzeń łącząca sztukę współczesną, przemysły kreatywne, nowe technologie oraz odpowiedzialne projektowanie.

Rozmawiał z nami: Dominik Cymer

„Miejsce powstało rok temu i zaczęliśmy od wystawy pod tytułem „Ping-Pong”. Pokazywaliśmy 26 plakatów, prac, polskich ilustratorów i grafików. Natomiast, właśnie, ping-ponga – był tutaj stół pingpongowy i sąsiedzi, teraz moi koledzy, przychodzili grać w pingla. I to było też fajne, bo przy okazji oglądania prac można było sobie pograć, i w drugą stronę – przy okazji grania w ping-ponga można było zerknąć na prace, zależnie od tego, jaką się miało potrzebę”.

Dominik Cymer

Szum na Miarki

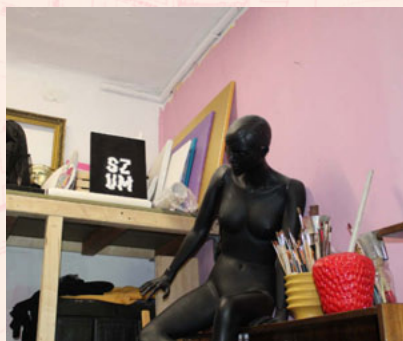
Adres: Plac Miarki 7

Jak piszą o Szumie założycielki to: sanktuarium wysiłku pracy twórczej, mieszkanie, kamienica, sztuka.

Rozmawiały z nami: Sandra Mazur, Anna Mika, Natalia Musioł, Marta Węglarska

„Jesteśmy nieformalną przestrzenią artystyczną. To ma być taki *safe space*, że każdy czuje się tutaj dobrze, jak na domówce u przyjaciela, gdzie może pokazać swoją twórczość i nie poczuje się skrytykowany. Chyba że będzie chciał i to wtedy będzie też bardzo konstruktywna krytyka. I po prostu, żeby było jak w domu”.

Szum na Miarki

Galeria Szyb Wilson

Adres: Oswobodzenia 1

Głównym celem Galerii Szyb Wilson jest promowanie młodych artystów i artystek reprezentujących różne dziedziny sztuki, takie jak malarstwo, grafika, fotografia i performance. Mimo rozpoznawalności w Polsce i za granicą zachowuje ona charakter niezależnej inicjatywy, co wpisuje ją w przyjęte w naszym projekcie rozumienie niszowości.

Rozmawiała z nami: Monika Paca-Bros

„Naszym celem było upowszechnianie, edukacja i tak pozostało. Żeby ludzie związani z tym miejscem, polubili to miejsce i polubili sztukę, kreatywność i to jest do tej pory ten nasz cel. Przede wszystkim: edukować ludzi w zakresie sztuki, bo sztuka jest najlepszym medium, bo uczy i filozofii, i ekologii i rozwija świadomość, uczy młodych ludzi co w życiu jest ważne, tym przecież artyści się głównie zajmują”.

Monika Paca-Bros

Szalfynster

Adres: Jana Kochanowskiego 13

Szalfynster to organizacja, której misją jest promowanie kultury i sztuki, wspieranie lokalnych twórców oraz budowanie więzi międzypokoleniowych wśród mieszkańców.

„Pełna nazwa Szalfynstra to jest Przestrzeń Rozwoju Inicjatyw Lokalnych. I myślę, że nazwa daje taki obraz, czym jest dla nas to miejsce”.

Barbara Cabaj

Rozmawiała z nami: Barbara Cabaj

Galeria Oblatów 4

Adres: Oblatów 4

Galeria Oblatów 4 to niezależna przestrzeń prowadzona przez artystów i artystki, działająca w ramach Fundacji Galeria Szara. Powstała z myślą o młodych twórcach i twórczyniach, oferując im miejsce do prezentacji i realizacji projektów artystycznych. Obecnie galerię prowadzi Łukasz Dziedzic, Karolina Gwóźdź i Łukasz Jureczko.

„Myślę, że to laboratorium. Że to miejsce – niekoniecznie galeria z programem, która pokazuje konkretną linię wystaw. Laboratorium dla młodych osób, które zajmują się sztuką, kuratorowaniem, warsztatami. Mogą tu pracować, sprawdzić się, pokazać swoje rzeczy”.

Łukasz Dziedzic

Rozmawiał z nami: Łukasz Dziedzic

2. Raport

Metodologia

Prace badawcze prowadziliśmy przez cztery miesiące. W pierwszym etapie określiliśmy kryteria doboru inicjatyw. Do analizy wybraliśmy niezależne inicjatywy artystyczne związane ze sztukami wizualnymi, działające na terenie Katowic, funkcjonujące poza publicznym systemem instytucji kultury i niekorzystające ze stałego finansowania ze środków publicznych. Początkowo badanie miało obejmować wyłącznie aktywne inicjatywy, jednak w toku prac jego zakres został poszerzony o przedsięwzięcia zawieszone lub zakończone, działania krótkotrwałe oraz projekty, które ostatecznie nie zostały zrealizowane.

Kolejnym etapem były wizyty terenowe oraz wywiady półstrukturyzowane z przedstawicielkami i przedstawicielami wybranych inicjatyw. Wszystkie rozmowy zostały nagrane za pisemną zgodą uczestników. Łącznie przeprowadziliśmy osiem wywiadów z osobami reprezentującymi **Fundację Świta, Galerię GXA, Galerię Oblatów 4, Szaffynster, Szum na Miarki, Galerię Szyb Wilson i Galerię TŁO**, a także z **Jakubem Dziewitem**.

Nagrania zostały następnie poddane transkrypcji przez członkinie i członków zespołu badawczego. Analizę materiału przeprowadziliśmy z wykorzystaniem dziesięciu kategorii analitycznych: genezy, motywacji, funkcji, charakteru działalności, odbiorców, widoczności, relacji, finansowania, wyzwań oraz perspektyw rozwoju.

Geneza

Badane przez nas niezależne inicjatywy artystyczne powstały przede wszystkim jako oddolna odpowiedź na różnego rodzaju deficyty: brak przestrzeni wystawienniczych i pracowni, ograniczone możliwości niezależnego działania, niewystarczającą lokalną ofertę kulturalną czy po prostu potrzebę stworzenia własnego miejsca do pracy i realizacji projektów. Choć każda z nich ma odmienny charakter, ich genezę łączy dążenie do stworzenia przestrzeni funkcjonującej poza sztywnymi ramami instytucji publicznych – bardziej otwartej, swobodnej i dostępnej zarówno dla twórców, jak i odbiorców.

Założyciele i założycielki inicjatyw wykorzystywali możliwości, jakie dawało najbliższe otoczenie. Często wiązało się to z adaptacją miejsc pełniących wcześniej funkcje użytkowe, komercyjne lub przemysłowe i nadaniem im nowego znaczenia. Wspólnym mianownikiem badanych inicjatyw jest dążenie do niezależności, tworzenia warunków sprzyjających pracy twórczej, organizacji wystaw i spotkań oraz otwierania sztuki na lokalne społeczności.

„(...) bardzo z takiej chyba naturalnej potrzeby, jeszcze po godzinach zrobienia czegoś. No i z braku tej przestrzeni wystawienniczej, których w Katowicach jest niestety bardzo mało. I wciąż, wciąż za mało, zwłaszcza na jakieś takie oddolne inicjatywy powiedzmy mniej zinstytucjonalizowane”.

„Chcemy, żeby ludzie wiedzieli, że sztuka jest dla wszystkich, a nie tylko dla ciasnej bańki społecznej. Chcemy, żeby ludzie się nie bali sztuki”.

Motywacja

Motywacje osób tworzących badane inicjatywy wykraczają poza samą chęć prezentowania sztuki. W ich wypowiedziach motywacje artystyczne wyraźnie łączą się ze społecznymi: założycielom i założycielkom zależy na demokratyzacji dostępu do sztuki, przełamywaniu przekonania, że jest ona zarezerwowana dla wąskiego grona odbiorców, oraz budowaniu relacji z lokalną społecznością.

Istotnym celem jest również wspieranie młodych twórczyń i twórców, stwarzanie warunków sprzyjających rozwojowi artystycznemu oraz prowadzenie działań edukacyjnych, integracyjnych i aktywistycznych. W badanych inicjatywach sztuka staje się pretekstem do spotkania, edukacji, wzmacniania więzi społecznych i podejmowania działań na rzecz lokalnej społeczności.

„(...) bo bardzo chcieliśmy coś razem robić, chcieliśmy coś robić z ludźmi, żeby to było artystyczne i tworzyć po prostu społeczność”.

„ (...) to jest naszym celem, żeby ta przestrzeń była dla wszystkich, żeby była taką przestrzenią integracji, spotkania ludzi po prostu przy sztuce, która sprawia, że ludzie łatwiej nawiązują relacje”.

Funkcja

Badane inicjatywy realizują różne modele działalności, odpowiadając na potrzeby odmiennych grup odbiorców. Jedne organizują warsztaty skierowane do osób, które na co dzień nie uczestniczą w życiu artystycznym, inne udostępniają przestrzeń wystawienniczą artystkom i artystom stawiającym pierwsze kroki w prezentowaniu swojej twórczości. Mimo różnic łączy je dążenie do zaspokajania lokalnych potrzeb kulturalnych oraz budowania wspólnoty wokół sztuki. Wszystkie badane inicjatywy traktują działalność artystyczną jako sposób tworzenia relacji społecznych, wymiany doświadczeń i integracji lokalnej społeczności.

W części badanych inicjatyw istotną rolę odgrywa również funkcja rewitalizacyjna. Nie ogranicza się ona do odnowy budynków czy adaptacji przestrzeni poprzemysłowych i użytkowych na cele kulturalne, lecz obejmuje także pobudzanie życia społecznego, aktywizację mieszkańców oraz wzmacnianie więzi lokalnych. Rewitalizacja rozumiana jest tu jako proces obejmujący zarówno przekształcanie przestrzeni, jak i budowanie trwałych relacji społecznych.

„Chciałybyśmy, żeby była to przestrzeń integracji, spotkania ludzi przy sztuce, która sprawia, że ludzie łatwiej nawiązują relacje”.

„Żeby to był taki właśnie kolektyw i bardzo demokratyczny i bardzo otwarte miejsce, nie galeria zamknięta na jakiś program, profil czy coś innego, tylko coś, co reaguje na jakieś potrzeby na tyle, na ile może”.

„Sama rewitalizacja materialna nic nie daje. Trzeba prowadzić także rewitalizację społeczną. Postanowiliśmy to połączyć, poprzez sztukę, bo sztuka jest takim medium budującym, pozytywnym, pobudzającym ludzi do innego myślenia, innego spojrzenia”.

Charakter

Charakter badanych inicjatyw można określić jako hybrydowy, nieformalny, otwarty i egalitarny. Łączą one funkcje wystawiennicze, społeczne, edukacyjne i integracyjne, przekraczając tradycyjne podziały między galerią, pracownią a miejscem spotkań. Nie służą wyłącznie prezentacji sztuki, lecz są również przestrzeniami rozmowy, współpracy, wymiany doświadczeń i budowania relacji.

Ich zdeinstytucjonalizowany charakter zapewnia większą swobodę organizacyjną i programową oraz sprzyja mniej formalnym relacjom między twórcami a odbiorcami. Istotnym elementem ich działalności jest skracanie dystansu między artystami, sztuką i publicznością – sztuka staje się medium spotkania i dialogu, a nie barierą oddzielającą odbiorców od twórców. Dzięki temu inicjatywy te docierają do szerszego grona odbiorców, a jednocześnie tworzą nieformalny system wsparcia dla artystek i artystów, zwłaszcza młodych twórczyń i twórców. Umożliwiają debiut, eksperymentowanie, podejmowanie ryzyka artystycznego, oraz budowanie sieci kontaktów.

„(...) ja chcę skracać dystans do ludzi, bo to, że na przykład przychodzili tu panowie grać w pingponga, wydaje mi się, że to jest jakiś rodzaj takiej otwartości, skracania dystansu do tego, co robię (...).

A więc ta nieelitarność, otwartość na ciekawość ludzi i bez jakichś ograniczeń... ”.

„Na Placu Grunwaldzkim mieliśmy na przykład kuchnię społeczną, wiecie: jakiś piknik, grę terenową dla dzieci, fotograficzny spacer. Bardzo w Katowicach poszliśmy w kierunku takich różnych działań prospołecznych”.

Odbiorcy

Główną grupę odbiorców badanych inicjatyw stanowią osoby związane ze środowiskiem artystycznym. Nie jest to jednak regułą – w wydarzeniach uczestniczą również osoby zainteresowane sztuką, choć niezwiązane z nią zawodowo, poszukujące przestrzeni do wspólnego działania, wymiany doświadczeń oraz nawiązywania relacji społecznych. Dla wielu z nich inicjatywy te stają się trzecim miejscem – przestrzenią poza domem i pracą, umożliwiającą spotkania, rozwijanie zainteresowań oraz budowanie relacji społecznych.

Różnorodność podejmowanych działań sprawia, że badane inicjatywy przyciągają odbiorców w różnym wieku i o zróżnicowanych zainteresowaniach. Obok osób młodych w organizowanych warsztatach chętnie uczestniczą również osoby starsze. Choć większość uczestników stanowią mieszkanki i mieszkańcy Katowic, w wydarzeniach biorą udział także osoby z różnych części Polski.

„To zwykle jest środowisko związane z katowickim ASP. Tak jak mówię, na tą pierwszą wystawę, gdzie była duża bardzo ilość samych osób uczestniczących, to były osoby z całej Polski, więc to było naprawdę bardzo dużo”.

„(...) myślę, że w zasięgu metropolii to się głównie kręciło. Chociaż mieliśmy wystawy takie zbiorowe, gdzie byli ludzie z całej Polski. Ta co była w trakcie pandemii, była taka wystawa. No, ale zdarzało się, że jakiś tam kolega kolegę ze sobą zabrał, jeżeli ktoś zjeżdżał zrobić wystawę, na przykład z artystów”.

„(...) OFF, Tauron... wszystkie te festiwale są często takimi okazjami, że się zjeżdżają ludzie z Polski i wtedy trafiają. A czasami, może nie super często, ale czasami ktoś przyjeżdża też specjalnie, żeby zobaczyć nasze wystawy”.

Relacje

Analiza wywiadów pokazuje, że badane inicjatywy funkcjonują w niewielkim środowisku artystycznym, sprzyjającym nawiązywaniu nieformalnych relacji i współpracy. Współpraca między nimi ma najczęściej charakter okazjonalny i projektowy. Sieci kontaktów odgrywają istotną rolę w funkcjonowaniu badanych inicjatyw, ułatwiając organizację wydarzeń, wymianę doświadczeń oraz promocję podejmowanych działań. Współpraca ma jednak przede wszystkim charakter nieformalny i nie tworzy trwałej sieci współdziałania.

Część badanych inicjatyw współpracowała z instytucjami kultury oraz większymi organizacjami artystycznymi. Współpraca obejmowała przede wszystkim organizację wystaw i wydarzeń. Niektóre inicjatywy korzystały również ze wsparcia miasta lub podejmowały współpracę przy wybranych przedsięwzięciach. Jednocześnie część rozmówców podkreślała potrzebę większej widoczności niezależnych inicjatyw oraz lepszej komunikacji z władzami miasta.

„Myślę, że Katowice są tak małym miastem, że jeżeli ktoś coś działa to z automatu jest połączony, bo po prostu nie jest duże to grono ludzi, którzy oddolnie coś tworzą i działają bez nacisku na zarobienie i zdobycie funduszy. Więc to wszystko jest chyba taką materią połączoną”.

„Środowiskowe funkcjonowanie jest nieprawdopodobnie ważne. A ja nie miałem żadnego środowiska, które stałoby za mną”.

„Siedzimy w wystawie, która powstała we współpracy z Rondem Sztuki. Czyli właściwie podmiotem ASP”.

„W Katowicach rozmawiałem dotychczas z KMO. Jestem zaprzyjaźniony też z galerią Mieszung z Bytomią. Współpracowałem z Rondem Sztuki przy produkcji wystawy...”.

Finansowanie

Większość badanych inicjatyw finansuje swoją działalność przede wszystkim ze środków własnych. Zewnętrzne źródła finansowania pojawiają się sporadycznie i mają najczęściej charakter uzupełniający. Funkcjonowanie wielu inicjatyw zależy od zaangażowania osób je prowadzących, a ograniczone zasoby finansowe utrudniają planowanie długoterminowe oraz rozwój działalności.

„Raczej własne środki, czasem udało się w ramach jakiejś współpracy pozyskać finansowanie zewnętrzne”.

„To jest najlepsze i najgorsze. Najlepsze jest to, bo nie trzeba żadnych papierków, ale najgorsze, bo *unsustainable* absolutnie. I później jak życie wjeżdża na pełnej, to weryfikuje, no i też zrobienie wystawy kosztuje”.

Wyzwania

Prowadzenie badanych inicjatyw ma najczęściej charakter oddolny i w dużej mierze opiera się na pracy społecznej osób je tworzących. Działalność ta jest zwykle prowadzona równolegle z pracą zawodową, dlatego jednym z najczęściej wskazywanych wyzwań jest ograniczony czas, który można poświęcić na rozwój inicjatywy. Wpływa to na częstotliwość organizowanych wydarzeń oraz możliwości planowania działań w dłuższej perspektywie.

Istotnym wyzwaniem pozostają kwestie finansowe. Większość badanych inicjatyw opiera swoją działalność na własnych środkach, a zewnętrzne źródła finansowania mają charakter uzupełniający. Brak stabilnego finansowania ogranicza możliwości rozwoju oraz realizacji długoterminowych przedsięwzięć.

W wielu wywiadach pojawiał się problem pogodzenia oddolnego charakteru działalności z potrzebą większej stabilności organizacyjnej. Rozwój inicjatyw wiąże się z koniecznością pozyskiwania środków finansowych, prowadzenia działań administracyjnych oraz zarządzania przestrzenią, co wymaga coraz większych nakładów pracy i stopniowej profesjonalizacji. Jednocześnie rozmówczynie i rozmówcy podkreślali, że największą wartość

ich działalności pozostają autonomia, elastyczność oraz możliwość szybkiego reagowania na potrzeby środowiska. Pojawia się więc napięcie między zachowaniem niezależnego charakteru inicjatyw a wymaganiami związanymi z ich dalszym rozwojem.

Dodatkowym wyzwaniem pozostaje ograniczona rozpoznawalność części inicjatyw. Wynika ona zarówno z funkcjonowania poza głównym nurtem instytucjonalnym, jak i z efemerycznego charakteru niektórych przedsięwzięć, co utrudnia ich trwałą obecność w lokalnym życiu kulturalnym.

„(...) to, że robimy to po pracy. Czyli że chciałybyśmy, żeby to była nasza praca i wtedy wszystkie ręce na pokład, a to tak, że żeby trzy osoby zgrają grafiki i że to się dzieje jak już jesteś wypompowany po robocie, to jest ciężko”.

„9 miesięcy się z urzędnikami biłem o to, żeby móc po prostu tam zrobić remont, którego wymaga ode mnie miasto po to, żebym mógł tam otworzyć lokal”.

Przyszłość

Respondentki i respondentów zapytano również o ich wizję przyszłości badanych miejsc. Większość z nich deklarowała chęć zachowania dotychczasowego, oddolnego charakteru tych przestrzeni, przy jednocześniej profesjonalizacji i bardziej świadomej organizacji działań. Badani podkreślali potrzebę większego wsparcia oraz zwiększenia rozpoznawalności prowadzonych inicjatyw. Jednocześnie konsekwentnie podtrzymują pierwotne założenia swojej działalności, związane z tworzeniem wspólnej przestrzeni dla twórczości, integracji społecznej oraz edukacji w zakresie sztuki.

„...Chcę ograniczyć ilość wystaw, chciałbym to bardzo usystematyzować, żeby te oczekiwania były jasne i realne. Myślę jeszcze o takim rozwoju, żeby ktoś mnie wspierał w tym. No jeszcze myślałem o... cały czas o tym myślę, wydawnictwach i publikacjach w formie zinów czy artbooków...”.

„To ja widzę to tak, że jednak troszeczkę się profesjonalizujemy. Ja też czuję, że już coraz bardziej możemy sobie pozwolić na takie właśnie bardziej ambitne projekty”.

„Chciałybyśmy jeszcze organizować wyjazdy, plenery i takie rzeczy różne. I że to jest dla każdego odbiorcy – który zna się na sztuce i nie zna się na sztuce”.

„Takimi małymi kroczkami – stajemy się zauważalne tutaj w Katowicach i zobaczymy, do czego nas to doprowadzi tak naprawdę”.

Widoczność

Widoczność badanych inicjatyw nie zależy wyłącznie od ich lokalizacji, lecz także od relacji społecznych oraz stopnia zakorzenienia w lokalnym środowisku. Z przeprowadzonych wywiadów wyłaniają się dwa uzupełniające się wymiary widoczności. Pierwszy z nich ma charakter społeczny i jest efektem długotrwałej działalności, budowania relacji, rozwijania sieci kontaktów oraz aktywnej obecności w lokalnym środowisku artystycznym. Drugi dotyczy widoczności fizycznej i wiąże się z usytuowaniem inicjatywy w przestrzeni miasta, jej dostępnością oraz łatwością odnalezienia przez potencjalnych odbiorców. Wiele badanych inicjatyw funkcjonuje w miejscach ukrytych – kamienicach, podwórkach lub lokalach położonych poza głównymi ciągami komunikacyjnymi.

Analiza wywiadów pokazuje jednak, że ograniczona widoczność fizyczna nie stanowi najważniejszego wyzwania. Kluczową rolę w docieraniu do odbiorców odgrywają rekomendacje oraz tzw. poczta pantoflowa, które często okazują się najskuteczniejszym sposobem rozpowszechniania informacji o działalności inicjatyw. Większość z nich nie dysponuje rozbudowanymi narzędziami promocji ani środkami

pozwalającymi dotrzeć do szerokiego grona odbiorców. W efekcie wiedza o ich działalności, ofercie i potencjale pozostaje ograniczona, zwłaszcza wśród osób niezwiązanych ze środowiskiem artystycznym. Oznacza to, że rozpoznawalność badanych inicjatyw opiera się przede wszystkim na relacjach społecznych i rekomendacjach, a w znacznie mniejszym stopniu na formalnych kanałach promocji.

„Chcemy, by to miejsce żyło jednak takim czymś, jak właśnie informacja na ulicy, wśród znajomych, czy w taki tradycyjny sposób z reklamy *word-of-mouth*”.

„Taką główną wadą tego miejsca jest to, że to jest właściwie mieszkanie. To nie jest lokal z witryną, to nie jest lokal, który widać z zewnątrz. To jest lokal, o którym trzeba wiedzieć, żeby wejść”.

„Nie mamy żadnych w Katowicach sensownych kanałów dostępowych po prostu dla ludzi w ogóle. Nikt nie sfinansuje po prostu galeriom na przykład tego, żeby na *city lightach* były informacje o nich”.

3. Rekomendacje

Przeprowadzone badania pokazują, że niszowość nie jest synonimem marginalności. Badane inicjatywy odgrywają istotną rolę w życiu kulturalnym Katowic – tworzą przestrzeń dla debiutów artystycznych, prowadzą działalność edukacyjną, integrują lokalne społeczności oraz wzbogacają ofertę kulturalną miasta. Ich rozpoznawalność opiera się jednak przede wszystkim na relacjach społecznych i rekomendacjach, a nie na formalnych kanałach promocji czy stabilnym wsparciu instytucjonalnym. Wnioski płynące z badań wskazują na kilka obszarów, których wzmocnienie mogłoby sprzyjać dalszemu rozwojowi tych inicjatyw.

Rozmowy z przedstawicielkami i przedstawicielami badanych inicjatyw pozwoliły zidentyfikować kilka kluczowych potrzeb. Respondenci podkreślali przede wszystkim konieczność zwiększenia widoczności prowadzonych działań przez szerszą obecność w miejskich kanałach informacji i promocji. Zwracali również uwagę na znaczenie sieciowania, obejmującego regularne spotkania środowiska oraz rozwijanie współpracy między niezależnymi inicjatywami artystycznymi, instytucjami kultury, władzami miasta i uczelniami.

Ważnym obszarem pozostaje także infrastruktura. Rozmówcy wskazywali na potrzebę uproszczenia procedur związanych z pozyskiwaniem i adaptacją lokali oraz lepszego dostosowania programów wsparcia do specyfiki oddolnych inicjatyw kulturalnych. W tym kontekście najczęściej przywoływano program „Lokal na Kulturę”, który – zdaniem części respondentów – lepiej odpowiada potrzebom podmiotów dysponujących większym zapleczem finansowym i organizacyjnym niż niewielkich, niezależnych inicjatyw. Podkreślano także potrzebę łatwiejszego dostępu do informacji o źródłach finansowania, wsparcia organizacyjnego i doradczego oraz tworzenia warunków sprzyjających długofalowemu rozwojowi tych przedsięwzięć.

Na podstawie przeprowadzonych badań proponujemy również kilka rekomendacji. Warto **zwiększyć obecność niezależnych inicjatyw artystycznych w miejskich kanałach informacji i promocji**, a także **stworzyć ogólnodostępną mapę oraz przewodnik** ułatwiające mieszkańcom poznawanie lokalnej sceny artystycznej. Cennym uzupełnieniem tych działań byłoby **utworzenie wspólnej platformy informacyjnej lub kalendarza wydarzeń niezależnych inicjatyw artystycznych**. Kolejnym kierunkiem rozwoju mogłoby być **stworzenie szlaku niezależnych przestrzeni artystycznych**, docelowo obejmującego całą Górnolęśko-Zagłębiowską Metropolię i powiązanego z cyklicznym wydarzeniem promującym te miejsca.

Ważnym elementem wzmocnienia lokalnego ekosystemu kultury byłoby również **stworzenie przestrzeni do regularnych spotkań** przedstawicieli i przedstawicieli niezależnych inicjatyw artystycznych, instytucji kultury, uczelni oraz władz miasta. Forum takie mogłoby sprzyjać wymianie doświadczeń, rozwijaniu współpracy oraz wspólnemu wypracowywaniu rozwiązań odpowiadających na potrzeby lokalnego środowiska artystycznego. Istotne wydaje się także **rozwijanie programów wsparcia organizacyjnego i doradczego, ułatwienie dostępu do informacji o dostępnych źródłach finansowania oraz włączanie niezależnych inicjatyw artystycznych w projekty badawcze, edukacyjne i popularyzatorskie** realizowane przez uczelnie, instytucje kultury i organizacje społeczne.

Przeprowadzone badania pokazują, że niezależne inicjatywy artystyczne nie są jedynie miejscami prezentacji sztuki. Pełnią ważne funkcje społeczne, edukacyjne, integracyjne i rewitalizacyjne, tworząc przestrzenie spotkania, współpracy oraz aktywności obywatelskiej. Stanowią tym samym istotne uzupełnienie działalności instytucji kultury, wzbogacając lokalny ekosystem kultury o oddolne, eksperymentalne i otwarte formy aktywności. Wspieranie ich rozwoju oznacza zatem nie tylko inwestowanie w kulturę, lecz także inwestowanie w jakość życia miasta i jego mieszkańców.

**szlak niszowych
inicjatyw artystycznych**

@kartografieniewidzialne

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-226-4720-2

9 788322 647202

Więcej informacji

